

Fra Døveskolen til Domen: Døve steinhuggere i Nidarosdomen

Helmer Moe, Arild Moslet, Josef Ankile
Tore Skjørestad (ikke på bildet). Foto: Halvor Greftegreff

Et hefte fra Norsk Døvemuseum
Hanna Mellemsether
september 2006

Nidarosdomen 1857

Foto: Wikipedia

Etter flere branner, ulykker, provisoriske reparasjoner og manglende vedlikehold var Nidarosdomen ved midten av 1800-tallet redusert til et halvt ruinert byggverk som hadde mistet mye av sitt opprinnelige preg. I 1869 begynte restaureringen av katedralen. På det meste arbeidet det 90 mann ved restaureringsarbeidene, derav 50 steinhoggere. Skipet sto ferdig i 1930, vestfronten med de to vesttårnene var ferdig i 1969, og siste statue på vestfronten ble satt opp i 1984. Først i 2001 ble restaureringsarbeidene offisielt avsluttet. Utskifting av dårlig stein og forsterkning av svake punkter pågår fortsatt.

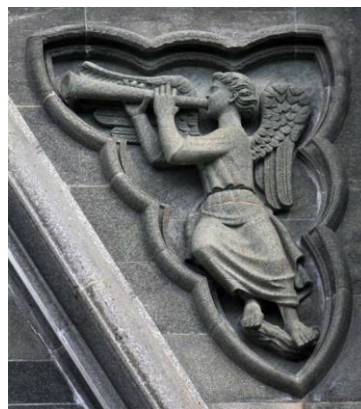
Under arbeidet med restaurering 1906

Foto: Wikipedia

Nidarosdomens Vestfront. Foto: Wikipedia

Restaureringen av Nidarosdomen pågikk i over hundre år. Arbeidet til skulptørene og billedhuggerne forvandlet kirkeruinen til den storslåtte katedralen vi ser i dag. Restaureringsarbeidet er det største som noen gang er foretatt i Norge. Et dyktig håndverker- og kunstmiljø vokste fram, og resultatet ser vi i dag. Det var fire døve steinhuggere som arbeidet med restaureringen av Nidarosdomen i perioden 1903-1967. Leder for restaureringsarbeidet, arkitekt Wilhelm Swensen, sa at de døve arbeiderne har ytt fremragende prestasjoner i fagarbeidet og kunsthåndverket. Et tegn på deres dyktighet er det at to av dem, Josef Ankile og Helmer Moe, fikk Domkirkens stipend for å studere kirkekunst i Italia.

Detalj fra Vestfronten
Foto: Morten Dreier

De døve steinhuggerne

Tore Skjørestad

Den første døve som fikk jobb ved Nidarosdomen var Tore Skjørestad. Han begynte som 17-åring, 1. august 1903, rett etter at han var ferdig på Døveskolen. Skjørestad var en kunstner, og daværende restaureringsleder, arkitekt Thiis, fikk god hjelp av ham da utformingen av Nidarosdomen ble avgjort. Skjørestad var født i Hetland ved Stavanger i 1885. Han ble døv 10 år gammel og i 1895 begynte han på døveskolen i Trondheim. 18. juni 1903 ble han konfirmert - i Nidarosdomen som snart skulle bli hans arbeidsplass i 44 år! Tore Skjørestad døde i 1968 og er begravet på Lademoen kirkegård.

Noen av Skjørestads arbeider på Nidarosdomens vestfront

Tallene refererer til plasseringen på Vestfronten, se oversikt bak i heftet.

48. Korsfestelsen - Maria, Jesus og Johannes

Korsfestelsesgruppen står rett under rosevinduet og består av statuene Maria, Jesus og Johannes. Sokkelen er en rekonstruksjon av funn fra middelalderen.

Korsfestelsesgruppen var en gave fra kong Haakon VII og dronning Maud til minne om kroningen i 1906 og er modellert av Wilhelm Rasmussen og hugd av Tore Skjørestad. Foto: Morten Dreier

41. St. Klemens

St. Klemens var den 3. biskop i Rom under kristenforfølgelsen. Han skal ha blitt ført ut på havet og senket med et anker om halsen. Han ble derfor sjøfareernes skytshelgen. Her er han modellert av Dyre Vaa som har lånt Olav Aukrusts ansiktstrekk til statuen. Statuen er hugd av Tore Skjørestad. Foto Morten Dreier

45. Apostelen Andreas

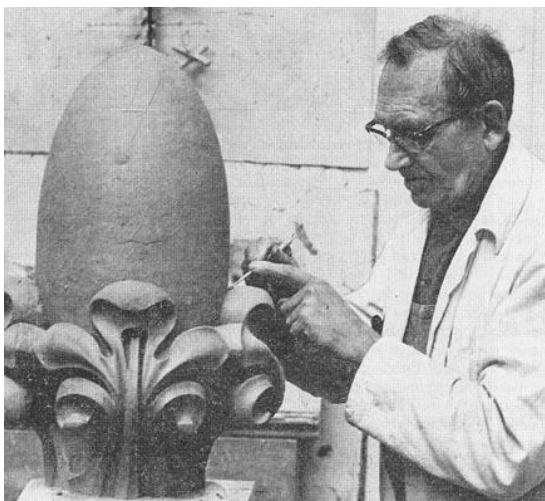
Apostelen Andreas var bror av apostelen Peter og en av Jesus første følgesvenner. I hendene holder han ett X-formet kors, et Andreas-kors. Skulpturen er modellert av Stinius Fredriksen og hugd av Tore Skjørestad sammen med Arne Kvidbergskår. Foto: Morten Dreier

47. Apostelen Peter

Apostelen Peter var leder for disiplene og bror av apostelen Andreas. Han ble den første biskop i Roma (pave) og er her avbildet med himmelrikets nøkler i hånden. Han er modellert av Stinius Fredriksen og hugd av Tore Skjørestad. Foto: Morten Dreier.

Josef Ankile

Ankile var den døve steinhuggeren som arbeidet lengst ved Domkirkens restaureringsarbeider. Han ble født i Sørfold i Salten i 1896, og ble döv i ettårsalderen. 9 år gammel begynte han på Døveskolen i Trondheim. Her utviklet han et uvanlig idrettstalent. Han ble en av landets beste terreng- og langdistanseløpere på den tiden. I 1921 ble han Norgesmester på 10.000 m og fikk bronsemedalje to år senere. Hans personlige rekord lød på 33,54,6!

Det var nok forventet at Josef skulle bli skomaker som mange andre døve gutter. I konfirmasjonsgave fikk han nemlig skomakerverktøy fra Døveskolen. Men skomakeren ble ikke ved sin lest. Han begynte i lære hos arkitekt Ryjord som jobbet på domkirken, og viste så gode egenskaper at han fikk jobb med restaureringsarbeidet. 4.juli 1913 begynte han – og fortsatt i jobben helt til 1966. 53 år på samme arbeidsplass! Ankile var en kunstner i tillegg til en god

håndverker. Han fikk mange og store oppdrag på Nidarosdomen. Han døde i 1983 og er gravlagt på Moholt Kirkegård.

Josef Ankile fikk både Domkirkens gullmedalje og Kongens fortjenstmedalje for sitt trofaste arbeide med Nidarosdomens restaurering.

Noen av Ankiles arbeider på Nidarosdomen.

2. Profeten Samuel

Samuel var den første og en av de sterkeste profetene i bibelen. Det var han som salvet David til konge. Samuel har en kniv i høyre hånd og et lam som skal ofres i venstre. Statuen er modellert av Kristofer Leirdal og hugd av Josef Ankile. Foto: Morten Dreier

35. Rettferd

Rettferd er en av de fire [kardinaldydene](#) og går ut på å leve rett og moralsk. Figuren bærer vekt og sverd, som symboliserer rettferdighet. Statuen er modelert av Odd Hilt og hugd av Josef Ankile. Foto: Morten Dreier

42. Apostelen Filip

Apostelen Filip var en av de første som valgte å følge Jesus og han blir ofte avbildet med et latinerkors i hendene. Filip skal ha misjonert i Lille-Asia. Han er her modellert av Nic. Schjøll og hugd av Josef Ankile. Foto: Morten Dreier

44. Apostelen Bartolomeus

Apostelen Bartolomeus var fra Kana i Galilea og var en av de som Jesus åpenbarte seg for etter sin død. Han skal også ha vært vitne til himmelfarten. Bartolomeus er avbildet med en kniv og menneskehud i hendene fordi han skal ha blitt flådd levende. Han er her modellert av Arne Kvidbergskår og hugd av Josef Ankile. Foto: Morten Dreier

50. Apostelen Jakob (den eldre)

Apostelen Jakob var bror av apostelen Johannes og er alle pilgrimers skytsengel. Han ble martyr og legemet hans oppbevares i dag i Santiago de Compostella. Han er her modellert av Nic. Schjøll, med pilegrimsstav, veske, hatt og muslingsskjell. Statuen er hugd av Jakob Ankile. Foto: Dreier

55. St. Nicasius

St. Nicasius var erkebiskop i Reims og skal ha blitt halshugget av vandaler på kirketrappen i 407. Skulpturen er rekonstruert fra en torso fra vestveggen før restaureringen. Den er rekonstruert av Stinius Fredriksen og hugd av Josef Ankile. Originalen står nå i museet i Erkebispegården. Foto: Dreier

56. St. Denis

St. Denis regnes som Frankrikes skytshelgen og var biskop i Paris. Han ble halshugget på Montmartre (martyrenes fjell) i Paris i 258, og skal ha tatt sitt hode og gått ut av byen etterpå. Statuen er en kopi av en av de få originale statuene fra vestveggen, og som Johannes-statuen, regnes også denne som noe av det ypperste vi har fra gotikken. Kopien er utført av Josef Ankile og originalen står i museet på Erkebispegården. Foto: Dreier

"Kristus i triumf" fra Vestfronten på Nidarosdomen. Modellert av Kristofer Leirdal og hugd av Steffen Krogstad, Josef Ankile, Øivind Nergård, Josef Skaufel, Gunnar Olsen og Rolf Johansen i perioden 1958-1961. Foto: Morten Dreier

Helmer Moe

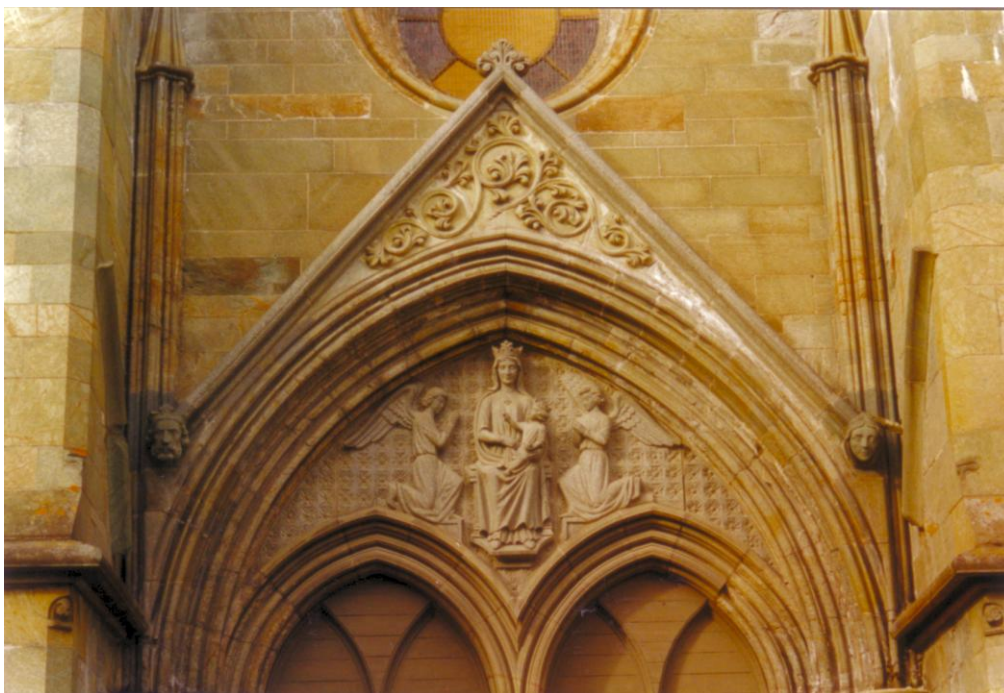

Skjørestad og Ankile var gode representanter for døve fagfolk. I 1928, etter at disse to hadde jobbet på Nidarosdomen i noen år, ble den 35 år gamle Helmer Moe ansatt i restaureringsarbeidet. Helmer (eller Hilmer Kristian som det står i folketellingen) var født i Trondheim i 1893 og ble adoptert av handelsmann Oscar Moe og hans kone Emilie i Rosenborggata. Helmer ble utdannet siselør i Oslo og jobbet hos en gullsmed i Tønsberg til det ble nedgangstider i faget. Da søkte han seg til det store arbeidet i hjembyen. Arbeidet fra sølv til klebersten var slett ikke så vanskelig hevdet han. I likhet med de andre steinhuggerne likte Moe det skapende arbeidet, det ble aldri kjedelig og det gav daglig glede og inspirasjon fortalte han. Også Moe var trofast mot sin arbeidsplass. Han sluttet i 1963 og også han fikk Nidarosdomens gullmedalje for trofast

tjeneste. Helmer Moe var en aktiv person i døvemiljøet og hadde mange verv i foreninger og organisasjoner. Han døde i 1966, og er gravlagt på Lademoen kirkegård

Helmer Moes arbeider på Nidarosdomen.

Det er ikke så mange kjente skulpturer hugget av Helmer Moe. Et av Kongeskulpturene på Vestfronten skal være hans arbeid, men det er usikkert hvilken det er. Et stort og vakkert arbeid er imidlertid dekorasjonen over Mariaportalen.

Maria og Jesubarnet over Mariaportalen på Nidarosdomens sørside.

Hugget av Helmer Moe

Foto: Halvor Greftegreff

Arild Moslet

Den sist ansatt døve domkirkearbeideren var Arild Moslet. Moslet er født i Trondheim i 1910, og gikk på Døveskolen her. 19 år gammel, i 1939, ble Moslet ansatt i Nidarosdomens restarureringsarbeide. Og Nidarosdomen ser ut til å ha vært en god arbeidsplass for de døve håndverkerne, også Moslet ble trofast mot arbeidsplassen sin til pensjonsalderen. Han sluttet etter nærmere 40 år i tjenesten.

Arild Moslet hadde også mange verv i døves organisasjoner. Han døde i 1982 og er begravet på Tilfredshet Kirkegård. Moslet har ikke hugget noen av de kjente statuene på Vestfronten. Imidlertid finnes hans arbeider 'litt over alt' på den enorme domkirkens fasader.

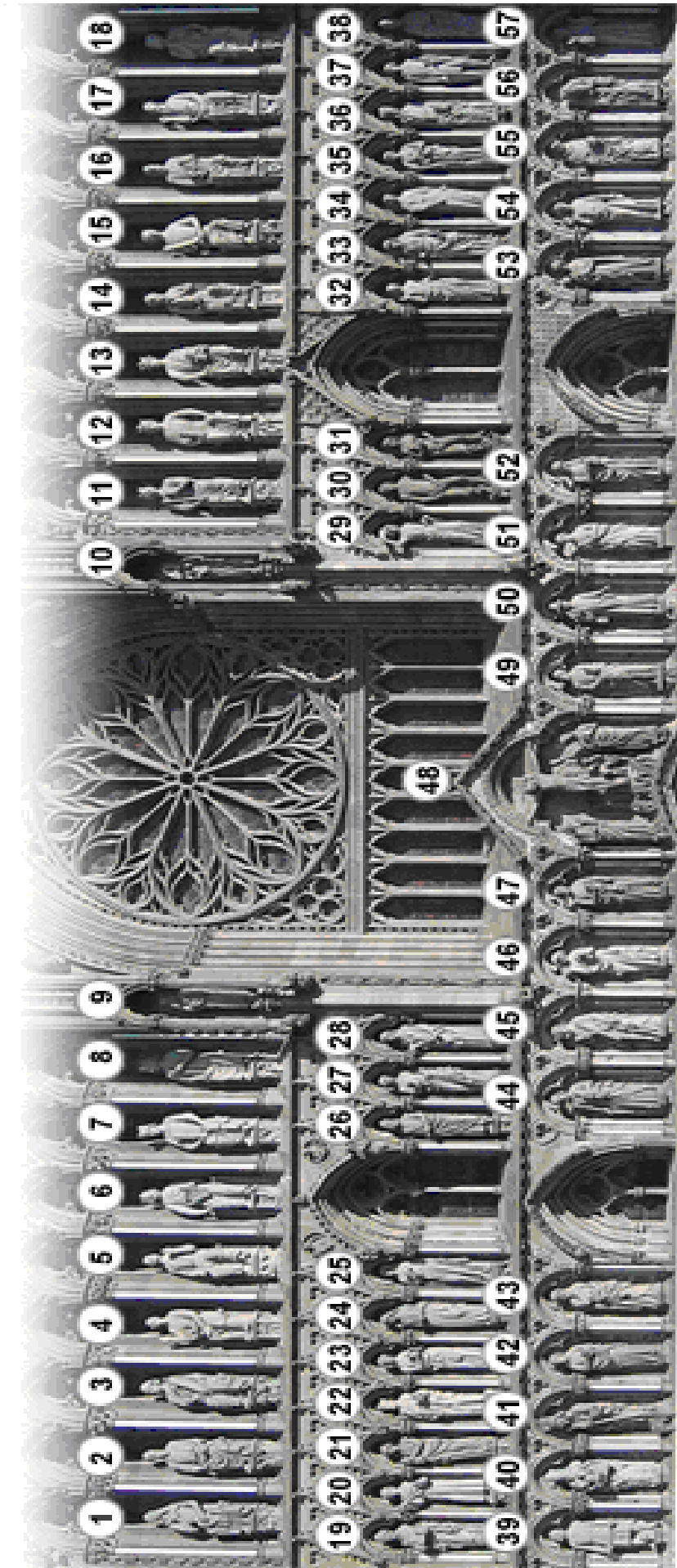
Foto: Wikipedia

Mye av arbeidet som steinhuggerne utførte er mindre prangende. Om man tar en titt på Nidarosdomens fasade legger man også merke til mange dekorasjoner, søyler, roser og uhyggelige ansikter som stikker fram her og der. Mange av disse er laget av de døve steinhuggerne.

**Nidarosdomen slik den var omkring 1818.
Etter et maleri av Jac. Petersen.
Foto: Trøndelag Folkemuseum**

Dette bildet med nummer viser hvor de enkelte skulpturene er plassert på Vestfronten. Tallene viser til de nummererte skulpturene ovenfor.

Dette heftet er laget i forbindelse med Døves dag i 2006. Det er mye mer man kunne skrevet om disse steinhuggerne som satte sitt preg på Norges nasjonalhelligdom Nidarosdomen. Muligheten er til stede for å lage en ny bok om ikke så lenge.

Trøndelag Folkemuseum/Norsk Døvemuseum
Riiser Larsens vei 16
7020 Trondheim

<http://museumsnett.no/NDM/>